

* Čím víc stárnu, tím víc zjišťuji, že dětství a stáří splývají, ale že jsou to navíc dva nejintenzivnější stavy, které je nám dáno žít

* Marguerite Yourcenarová

* Základy geriatrie -demografické a epidemiologické minimum

* Definice gerontologie

Gerontologie - Je nauka o stárnutí a stáří, o problematice starých lidí a života ve stáří (řec. gerón/gerontos/ = stařec, starý člověk a lotos = nauka)

- **Teoretická** - experimentální >> proč a jak živé organismy stárnou.
- **Sociální** >> tematizuje sociální dopady stárnutí a stáří = vztah starého člověka a společnosti.
- **Klinická - geriatrie** >> zabývá se zdravotním a funkčním stavem starých lidí.

* Geriatrie - definování oboru

Samostatný specializační lékařský obor (v ČR od r.1982)

- Gerón = stařec, starý člověk
Iatreia = léčení
- Anglické označení : geriatrics

Obor geriatrie vychází z vnitřního lékařství, je charakterizován jako interdisciplinární.

Geriatrie se ujímá nemocných vyššího věku (nad 65 let) u nichž dominuje nespecifická symptomatologie nad oborovou, či kteří jsou ohroženi komplikacemi odvrátitelnými geriatrickým režimem.

Předmětem zájmu geriatrie - stárnoucí a starý člověk ve zdravý a především v nemoci.

Hlavním cílem - je zlepšení zdravotního stavu a kvality života seniorské populace.

Moderní geriatrie má intervenčně - preventivní charakter

* Geriatrie - vznik oboru

- Za zakladatele oboru (americké geriatrické školy) je považován I.L.Nascher (1863 - 1944)
- Ve Velké Británii je obor spojen se jménem Marjory W. Warrenové (40. léta 20. století - stála u zrodu domácí oš. Péče - home care).
- V České republice: průkopník teorie gerontologie profesor Vladislav Růžička, profesor Rudolf Eiselt -zakladatel české klinické gerontologie, profesor Bohumil Pursík -zakladatel české gerontologické společnosti (1962), zásluhou profesora Pacovského v roce 1982 geriatrie vedena jako samostatný lékařský obor.

* Geriatrie - odborná společnost

Česká gerontologická a geriatrická společnost

www.cggs.cz

Česká gerontologická a geriatrická společnost (ČGGS) je odbornou společností České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně

Výbor ČGGS:

Předseda: prof. MUDr. Hana Matějovská - Kubešová, CSc.

První místopředseda: prof. MUDr. Pavel Weber, CSc.

Místopředseda: doc. MUDr. Iva Holmerová, Ph.D.

prim. MUDr. Božena Jurašková, Ph.D.

Vědecký sekretář: prof. MUDr. Eva Topinková, CSc.

* Stárnutí a stáří

- Stáří je přirozenou fází lidského života.
- Stárnutí (gerontogeneze, involuce) je přirozený a biologicky zákonitý proces, během kterého se snižují adaptační schopnosti a ubývají funkční rezervy organismu.
- V jednotlivých orgánech při něm probíhají změny degenerativní, morfologické a funkční.
- Stárnutí představuje neodvratitelný fyziologický děj, který je cestou do stáří.

* Vymezení věku

- 1.kalendářní -(chronologický) věk, je určen datem narození, lze jej přesně vymežit.
- 2.sociální - (sociálně-historický) věk, vyjadřuje, jak by se měl jedinec určitého biologického věku chovat dle společenských měřítek.
- 3.biologický -(funkční) věk, představuje biologické stárnutí organismu.
- 4.psychologický věk - vyjadřuje subjektivní vnímání vlastního věku, poukazuje na psychický stav jedince

* Kalendářní stáří

Dnes považujeme za počátek stáří věk 65 let.

Vlastní stáří od 75 let = což je uzlový ontogenetický bod.

Periodizace podle WHO:

- 45 - 59 let = střední věk
- 60 - 74 let = rané stáří
- 75 - 89 let = vlastní stáří
- 90 a více let = dlouhověkost

Členění dle Neugartenové (1966) - současně užívané

mladí senioři 65 - 74 let

staří senioři 75 - 84 let

velmi staří senioři 85 a více let

* Demografie - základní pojmy

Je vědou, zabývající se počtem, složením, pohybem a zákonitostmi vývoje obyvatelstva.

Předmětem zkoumání je konkrétní populace.

- **Porodnost (natalita)** - demografický ukazatel udávající podíl narozených dětí z určité skupiny za časové období. Uvádí se v promilích (‰), tedy v přepočtu na 1 000 jedinců.
- **Plodivost (fekundita)** - je schopnost muže a ženy plodit děti. jejím výsledným efektem, vyjádřeným počtem narozených dětí, je plodnost (fertilita).

* Demografie - základní pojmy

➤ **Plodnost (fertilita) - je demografický ukazatel vyjadřující průměrný počet potomků na jednu ženu (často zaměňováno s natalitou).**

Jako hraniční hodnota potřebná k zachování populace je obvykle uváděna hodnota 2,1 potomků na jednu ženu.

Státy světa podle úhrnné plodnosti (196 zemí, rok 2006)

189. Česká republika 1,21

190. Litva 1,21

191. Ukrajina 1,17

192. Singapur 1,06

* Demografie - základní pojmy

- **Úmrtnost (mortalita)** - demografický ukazatel, udávající podíl zemřelých z určité skupiny za časové období.

Uvádí se v promilích (‰), tedy v přepočtu na 1 000 jedinců.
S rostoucím věkem sledované populace se významně zvyšuje.

- **Hrubá míra úmrtnosti** – je počet zemřelých v určitém kalendářním roce na 1000 obyvatel středního věku.
- **Střední délka života** – tedy naděje dožití, udává počet let, který má naději prožít osoba právě xletá při úmrtnosti ve sledovaném období.
- **Pravděpodobná délka života** – věk, kterého se dožívá právě polovina tabulkového počtu narozených, neboli věk, kterého by se při dané úmrtnosti dožila polovina obyvatelstva (medián).

* Demografie - základní pojmy

Státy světa podle střední délky života v roce 2009 (naděje dožití, v této tabulce při narození jedince).

pořadí	stát	průměr	muži	ženy
1.	Andorra	82,59	80,33	84,84
2.	Japonsko	82,21	78,80	85,62
3.	Singapur	82,08	79,37	84,78
4.	Austrálie	81,70	79,25	84,14
5.	Kanada	81,30	78,69	83,91
45.	ČR	76,91	73,54	80,28

* Demografie - základní pojmy

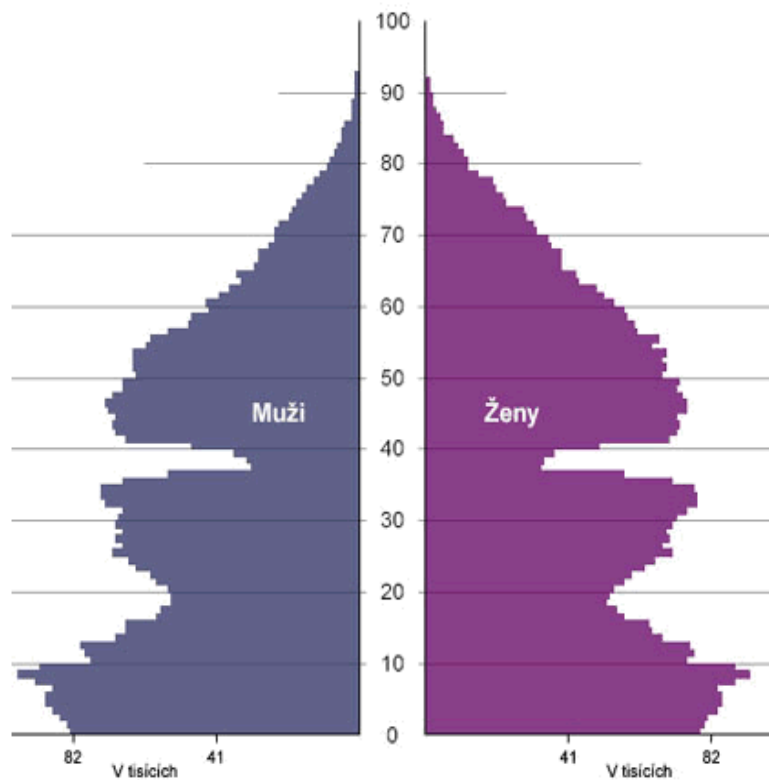
- **Morbidity** - označuje nemocnost nebo chorobnost (poměr počtu nemocných jedinců vůči počtu všech jedinců).
Důležitý statistický ukazatel nemocnosti obyvatelstva.
- **Index stáří** - poměr obyvatel v produktivním věku k dětské složce - vypovídá o stárnutí populace.
- **Index závislosti** - poměr osob věkově předproduktivních (0-14 let) a poproduktivních (65 a více let) k osobám ekonomicky aktivním.
- **Demografické stárnutí** - je proces, při kterém se postupně mění věková struktura obyvatelstva, tedy zvyšuje se počet starších 60 let a snižuje se podíl osob mladších 15 let.

* Demografie -základní pojmy

Věková skladba obyvatelstva ČR, 1955, 1975

Věková skladba obyvatelstva: 1955

Česká republika

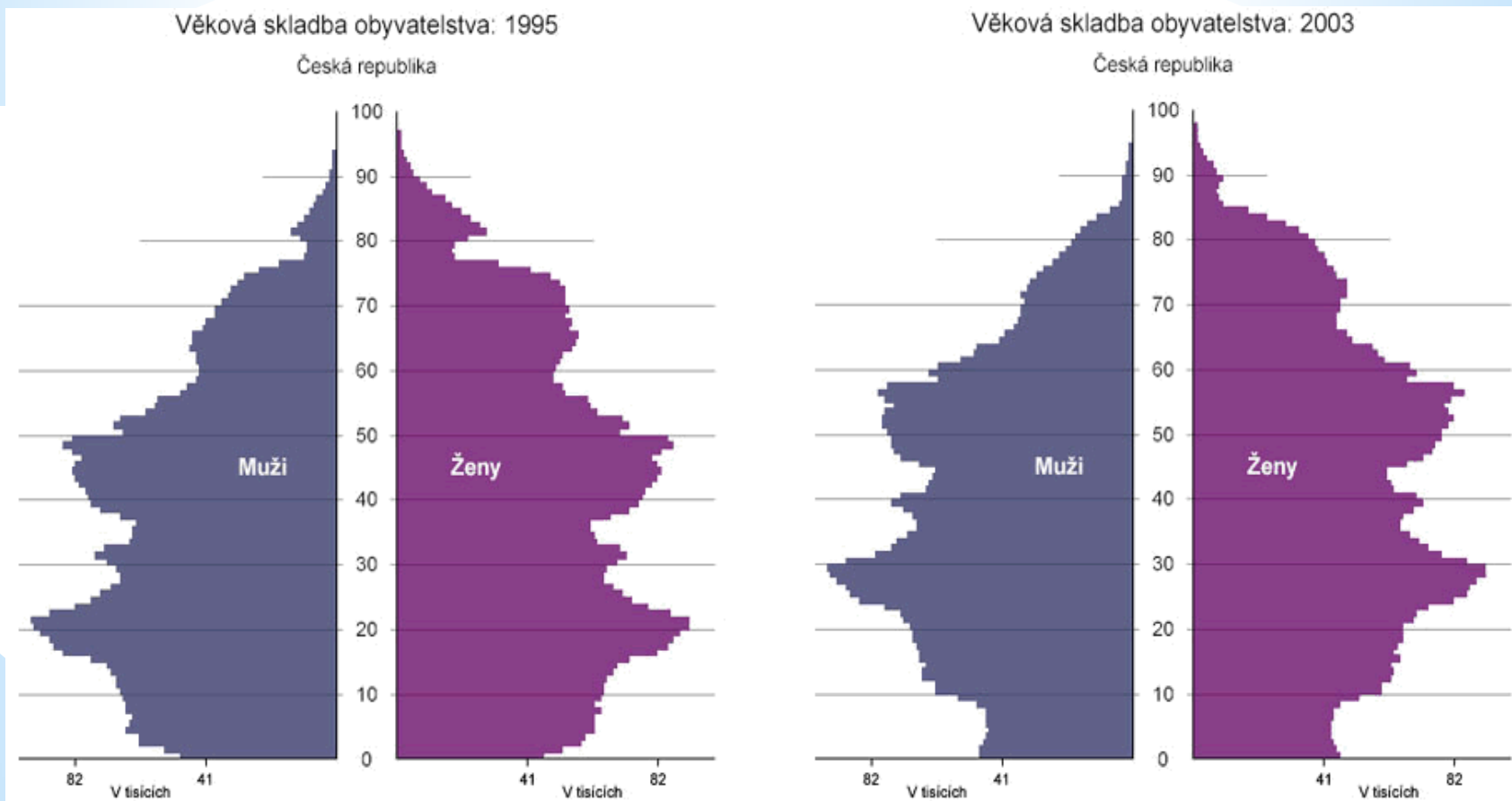
Věková skladba obyvatelstva: 1975

Česká republika

* Demografie - základní pojmy

Věková skladba obyvatelstva ČR, 1955, 1975

* Demografie - základní pojmy

Typ věkové skladby (věkové pyramidy) v ČR můžeme označit jako **regresivní**, charakterizovaný demografickým stárnutím, kdy při nízké úrovni plodnosti a zlepšování úmrtnostních poměrů se zvyšuje zastoupení starých osob v populaci na úkor dětské složky.

Demografické prognózy uvádějí, že česká republika bude v polovině 21. stol. Patřit mezi země s nejvyšším počtem seniorů na světě

* Demografie - charakteristika české populace

- Trvale klesající porodnost a snižující se úmrtnost - výrazné změny v reprodukčním chování jedinců po roce 1990, propad plodnosti žen hluboko pod záchovnou mez.
- Prodlužování střední délky života.
- Zvyšování absolutního počtu starých lidí a jejich procentuálního zastoupení.
- Nárůst migrační mobility v globálním měřítku.

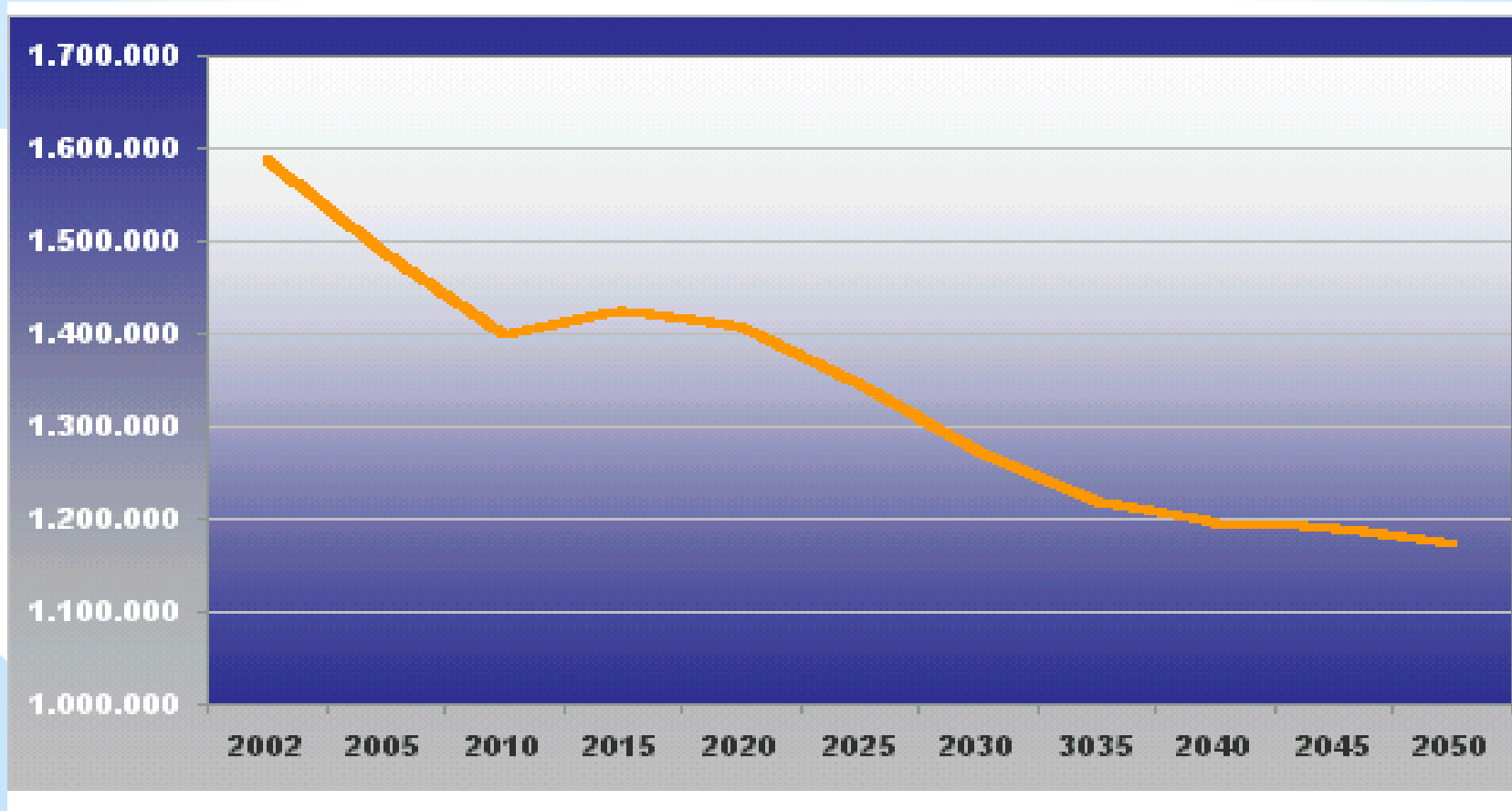
* Demografie - budoucí vývoj

Vývoj budoucího počtu osob starších 65 let bude mezi lety 2002 a 2050 plynule narůstat, přičemž dojde k více než zdvojnásobení tohoto počtu. Z 1 417 962 osob v roce 2002 dojde k nárůstu na 2 956 079 osob v roce 2050, tj. o 1 538 117 osob.

U procentuálního zastoupení hlavních věkových skupin v populaci, dojde mezi lety 2002 a 2050 k poklesu podílu dětí ve věku 0-14 let z 15,6 % na 12,4 %, u osob starších 65 let dojde k velmi výraznému nárůstu z 13,9 % na celých 31,3 %.

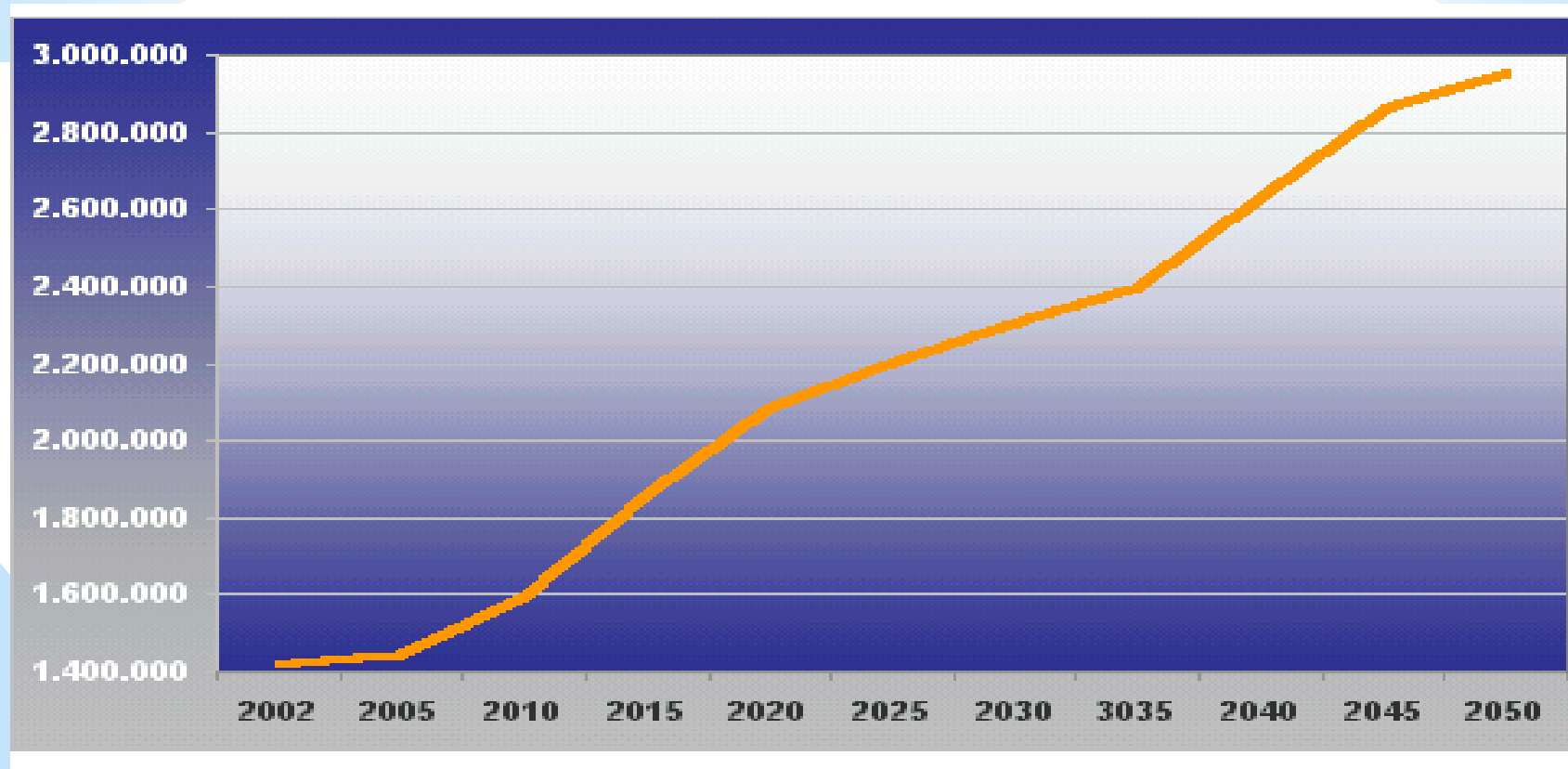
* Demografie - budoucí vývoj

Budoucí vývoj počtu osob ve věku 0-14 let, ČR, 2002-2050

* Demografie - budoucí vývoj

Budoucí vývoj počtu osob ve věku nad 65 let, ČR, 2002-2050

* Demografie - budoucí vývoj

Z obyvatelstva staršího 65 let nejvýrazněji poroste počet nejstarších osob, tj. osob ve věku nad 85 let.

Zatímco počet osob ve věku 65-74 let se podle výsledků prognózy zvýší mezi lety 2002 a 2050 zhruba 1,7krát (z 818 702 na 1 415 382), počet osob ve věku 75-84 let se zvýší už více než 2krát (z 501 081 na 1 043 570) a počet osob nad 85 let dokonce více než 5krát (z 98 179 na 497 127).

* Demografie - budoucí vývoj

Příčinou je nízká plodnost mladých lidí, pozdější vstup do manželství, vyšší věk rodičů při narození prvního dítěte, nižší počet dětí v rodině, vyhledávaný blahobyt spojený s bezdětnými páry a prodlužující se délka života.

Stárnutí populace se stává celospolečenským problémem, politickým i etickým, přesahujícím rámec zdravotnictví.

* Demografie -budoucí vývoj

Prodlužování délky života je důsledkem zkvalitnění zdravotní péče, rozvojem farmakologie a medicíny a zkvalitněním života jedinců.

Zvyšující se podíl seniorů ve všech oborech medicíny lze označit jako **geriatrizační medicíny**.

* Demografie - budoucí vývoj

Budoucí vývoj složení obyvatelstva podle hlavních věkových skupin, ČR, 2002-2050

	0-14	15-64	65+
2002	1 589 766	7 195 541	1 417 962
2005	1 487 148	7 302 144	1 446 681
2010	1 400 028	7 286 202	1 596 812
2015	1 426 352	7 011 496	1 864 146
2020	1 408 644	6 786 952	2 088 333
2025	1 346 384	6 669 506	2 201 310
2030	1 274 155	6 520 205	2 308 073
2035	1 219 739	6 337 422	2 399 918
2040	1 197 000	5 964 564	2 633 554
2045	1 190 477	5 569 751	2 862 020
2050	1 173 004	5 309 251	2 956 079

* Demografie - budoucí vývoj

Budoucí vývoj složení obyvatelstva
podle hlavních věkových skupin,
ČR, 2002-2050 (v procentech)

	0-14	15-64	65+
2002	15,6	70,5	13,9
2005	14,5	71,3	14,1
2010	13,6	70,9	15,5
2015	13,8	68,1	18,1
2020	13,7	66,0	20,3
2025	13,2	65,3	21,5
2030	12,6	64,5	22,8
2035	12,2	63,6	24,1
2040	12,2	60,9	26,9
2045	12,4	57,9	29,7
2050	12,4	56,3	31,3

* Demografie budoucí vývoj

Stárnutí populace se stává celospolečenským problémem, politickým i etickým, přesahující rámec zdravotnictví.

* Zdroje informací

Český statistický úřad ČSÚ

[WWW.CZSO.CZ](http://www.czso.cz)

TOPINKOVÁ, Eva, NEUWIRTH, Jiří. *Geriatric pro praktického lékaře*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 304 s. ISBN 80-7169-099-6.

KALVACH, Zdeněk, ZADÁK, Zdeněk, JIRÁK, Roman, ZAVÁZALOVÁ, Helena, SUCHARDA, Petr a kolektiv. *Geriatric a gerontologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 864 s. ISBN 80-247-0548-6.

TOPINKOVÁ, Eva. *Geriatric pro praxi*. 1. vyd. Praha: Galén, 2005. 4 s. ISBN 80-7262-365-6.

* A závěrem...

**Život je jako kniha.
Některé kapitoly jsou smutné,
některé šťastné a jiné vzrušující.
Ale pokud nikdy neotočíš stránku...
Nikdy se nedozvíš, co se bude dít dále...**

f KoucMarieMichalickova

Děkuji za pozornost

